

Jade Sandberg

Institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi

Ersta Sköndal Högskola

Uppsats 7,5 hp VT 2014

Handledare: Elisabeth Christiansson

Exorcism

Om synsätt och utförande inom tre olika kyrkor.

Bild: *Franciskus Borja förrättar en exorcism* av Francisco de Goya (1746-1828).

1. Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka utförande och synsätt på exorcism inom tre kyrkor i Sverige idag. Hur ser de på exorcism och är det något man praktiserar? Hur ser den praktiken ut? Vad finns det för likheter och skillnader i synsätt och praktik mellan de kyrkor jag har undersökt?

För att uppfylla mitt syfte och besvara mina frågor har jag intervjuat tre företrädare för: Katolska kyrkan, Svenska kyrkan och Livets Ord församling i Uppsala.

Jag har också använt mig av litteraturstudier. Analyser har skett utifrån de teman som legat till grund för mina intervjuer: teologi, omfattning, diagnos och praxis. Intervjusvaren har jämförts med hänseende till likheter och skillnader.

Resultatet visar att det finns både likheter och skillnader mellan dessa tre stora kyrkor. Likheter mellan Katolska kyrkan och Livets Ord är att båda kyrkor menar att demoners verkan är en realitet. Informanten från Svenska kyrkan menar också att demoner är en realitet men säger ingenting om vad det kan få för konsekvenser. Livets Ord har under sina tidiga verksamhetsår varit mer uttrycksfulla i utövande av det som man kallar befrielse, till att ha utvecklats mot lugnare former. Skillnaden är att i Katolska kyrkan finns det regelverk och kyrkliga traditioner vad gäller exorcism, men i Livets Ord är det upp till församlingen att bedriva och utforma befrielsejämbanden. I Svenska kyrkan finns ingen tradition av exorcism. Informanten från Svenska kyrkan uttrycker att det i Svenska kyrkan råder otydlighet och osäkerhet kring fenomenet. Utifrån min undersökning har jag inte kunnat få fram något resultat om omfattning av exorcism inom de kyrkor jag har undersökt.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Förord.....	5
1.2 Syfte/ frågeställningar.....	6
1.3 Metod och material.....	6
1.4 Bakgrund.....	7
1.4.1 Kyrkohistorien.....	9
2. Redovisning.....	11
2.1 Katolska Kyrkan.....	11
2.2 Svenska Kyrkan.....	14
2.3 Livets Ord i Uppsala.....	16
3. Analys.....	19
4. Resultat.....	20
5. Litteraturlista.....	21
6. Bilaga 1.....	22

1.1 Förord

Bakgrunden till att jag valt detta ämne är mitt intresse för andliga frågor, hur man kan uppfatta att andemakter verkar i en värld som denna. Detta beskrivs i Bibeln när Jesus befriar människor från onda andar. Mitt intresse och personliga erfarenheter gjorde att frågan om exorcism blev aktuell som uppsatsämne.

Jag vill verkligen tacka min handledare Elisabeth Christiansson som har med sin rika kunskap och erfarenhet visat mig hur man skriver en uppsats. Tack till de personer som jag kom i kontakt med för intervjuerna, ni gav så mycket av er tid och bra och ärliga svar på mina frågor. Jag vill även rikta mitt tack mot mina kära vänner utanför skolan för allt stöd och alla böner. Tack kurskamrat Catharina Ekeberg för din uppmuntran när det blåste en vind av en kort stunds osäkerhet i skrivandet och all choklad vi under skrivandets gång drack och åt under denna termin. Det har varit verkligen jätteroligt att arbeta med denna uppsats och med det önskar jag er alla en härlig uppsatsläsning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet i denna uppsats är att undersöka utförande och synsätt på exorcism inom tre kyrkor i Sverige idag. Hur ser man på exorcism inom den Katolska kyrkan? Hur ser man på exorcism inom den Svenska kyrkan? Hur ser man på exorcism inom Livets Ords församling i Uppsala? Vilka likheter och skillnader finns det i synsätt på exorcism mellan de olika samfundet?

1.3 Metod och material

Jag har valt Katolska kyrkan för att det är den största kyrkan i världen och att den bejakar exorcism. Det är också känt att Livets Ords församling i Uppsala praktiserar utdrivning av demoner. Svenska kyrkan har jag valt för att det är den ojämförligt största kyrkan i Sverige. För att få svar på frågorna valde jag att intervjua tre företrädare för samfundet. Jag utarbetade en intervjuguide utifrån fyra teman: teologi, omfattning, diagnos och praxis (se bilaga).

Jag ringde till Livets Ords församling och fick kontakt med en pastor, vi bokade en tid för intervju och jag åkte till Uppsala för mötet med pastorn. Intervjun tog två timmar. Jag antecknade för hand och var noga att få allt så exakt som möjligt. I uppsatsen benämner jag pastorn som L. Den andra informanten från Svenska kyrkan sökte jag via internet, hade då inte någon aning om vem eller var jag skulle få tag på en präst som inte blev rädd för att svara på exorcismfrågor. Till slut dök ett namn upp och jag läste prästens egna ärligt skrivna arbeten på internet och kom så i kontakt med denna person som jag har valt att kalla S i uppsatsen. Frågeformuläret skickades via mail och det tog några veckor innan svaren kom. Den tredje och sista informanten var från Katolska kyrkan där jag kontaktade en präst och frågade om vederbörande skulle vara intresserad av en intervju om exorcism. Intervjun tog två timmar och genomfördes här i Stockholm och även den nedtecknades för hand, K är namnet jag valt för informanten från Katolska kyrkan.

Alla personer jag intervjuat vill vara anonyma i uppsatsen och ingen ville spelas in på band.

I uppsatsen redovisas resultatet av intervjuerna utifrån frågeguidens teman: teologi, omfattning, diagnos och praxis. Analyser har gjorts utifrån likheter och olikheter i svaren.

För att fördjupa mina kunskaper om utförande, synsätt, uppfattning om demoners verkan och för att få större insyn och djupare kunskap har jag läst litteratur som beskriver dessa ämnen på ett informativt och djupgående sätt. Det har varit böcker av pastorer med erfarenhet från praxis, ”vanliga” människors berättelser och vetenskaplig litteratur.

Böcker som har fungerat som bakgrundsmaterial är: *Svenska folkbibeln 98* (1999). *Ondskans hus* (1996) av Doretta Johnson och Jim Henderson, *The devil within: possession and exorcism in the Christian West*. (2013) av Brian P. Levack, *Perspektiv nr 6* (1990) av Kjell Nilzon, *Demonologi och ockultism: i historisk, psykologisk och kristen belysning* (1974) av Kent Philpott och *Demonologi* (1976) av Derek Prince.

Böcker som har varit särskilt viktiga i studien har varit Bisgaards bok *Medieval Spirituality in Scandinavia and Europe: a collection of essays in honor of Tore Nyberg* (2001) och Kajsa Ahlstrands artikel Exorcism i Svenska kyrkan i *KISA-rapporten nr11* (1994).

Man kan inte utifrån de tre intervjuerna dra generella slutsatser om synen på exorcism men inom ramen för denna uppsats representerar de sina respektive samfund. Ett metodproblem har varit att veta hur representativa informanterna är och hur mycket kunskap de har om sin tradition.

1.4 Bakgrund

I Bibeln beskrivs hur Jesus var verksam med att bota sjuka och befria människor ifrån onda andar som plågade eller ansatte människor så att de inte kunde leva vanliga liv ute i samhället. Jesus gjorde det oftast med några korta ord. Bestämt bad han de onda andarna att lämna den person som plågades. Ett exempel finner vi i Matteus 8:28–34 ”28 När Jesus kom över till gadarenernas område på andra sidan sjön, kom två besatta emot honom ut från gravarna. De var så våldsamma att ingen kunde ta sig fram den vägen. 29 Nu skrek de: ”Vad har vi med dig att göra, du Guds son? Har du kommit hit för att plåga oss i förtid?” 30 Ett gott stycke där ifrån gick en stor svinhjord och betade. 31 De onda andarna bad honom:” Om du driver ut oss, skicka oss då in i svinhjorden.” 32 Han sade till dem: ” Far iväg!” Då kom de onda andarna ut och for in i svinen. Och hela hjorden störtade utför branten ner i sjön och omkom i vattnet. 33 De som vaktade svinen flydde in i staden och berättade alltsammans, också det som hade hänt med de besatta. 34 Hela staden gick då ut

för att möta Jesus.” I Nya Testamentet berättas det på många ställen om hur Satan på olika sätt attackerar och frestar människor och hur Jesus hanterar detta genom att driva ut demonerna. Demoner beskrivs i Matt 12:43-45 fungera på följande sätt:”⁴³När en oren ande har farit ut ur en människa, vandrar han genom ökenträsk och letar efter en viloplats men finner ingen. ⁴⁴ Då säger han: Jag vill vända tillbaka till mitt hus, som jag lämnade. När han då kommer och finner det tomt och städat och pyntat, ⁴⁵ går han bort och tar med sig sju andra andar, värre än han själv, och de går in och bor där. Så blir för den människan det sista värre än det första. På samma sätt kommer det också att gå för detta onda släkte I texten beskrivs det som att de onda andarna har tråkigt och letar efter kroppar och hus att förstöra och att de gärna kommer tillbaka till en plats de tvingats att lämna. I Bibeln beskrivs Jesus bland annat som en framgångsrik exorcist. Genom under och mirakel befriade Jesus -enligt evangelisterna- människorna från mörkrets makter som ett uttryck för att Guds rike var verksamt i honom. Efter Jesu himmelfärd fortsatte lärjungarna driva ut onda andar. I Apostlagärningarna berättas om hur människor har spådomsandar och bedriver trolldom. Ett exempel har vi i Apg. 16: 16-18 där det står skrivet om en apostel vid namn Paulus som driver ut en spådomsande: ”¹⁶ En gång när vi var på väg till bönestället, mötte vi en slavflicka som hade en spådomsande och som skaffade sina herrar goda inkomster genom att spå. ¹⁷ Hon följde efter Paulus och oss andra och skrek: ”De här männen är den högste gudens tjänare, och de förkunnar för er en väg till frälsning.” ¹⁸ Så gjorde hon i flera dagar. Men Paulus blev upprörd och vände sig om och sade till anden: ”Jag befäller dig i Jesu Kristi namn att fara ut ur henne. ”Och i samma ögonblick for den ut.” Den andre berättelsen om människor som bedrivit trolldom och hur de onda andarna känner Herren Jesus finns i Apg. 19:13-20 : ¹³ Några kringvandrande judiska andeutdrivare tog sig också för att uttala Herren Jesu namn över dem som hade onda andar. De sade: ”Jag besvär er vid den Jesus som Paulus predikar.” ¹⁴ Det var sju söner till en viss Skevas, en judisk överstepräst, som gjorde så. ¹⁵ Men den onde anden svarade dem: ”Jesus känner jag till, och vem Paulus är vet jag, men vilka är ni? ¹⁶ Och mannen som hade den onde anden kastade sig över dem, övermannade alla och misshandlade dem så svårt att de måste fly ut ur huset, nakna och blodiga. ¹⁷ Detta fick alla i Efesos veta, både judar och greker, och fruktan kom över de alla, och Herren Jesu namn blev prisat. ¹⁸ Många av dem som trodde kom och bekände öppet vad de tidigare hade gjort. ¹⁹ Åtskilliga av dem som hade bedrivit trolldom samlade ihop sina böcker och brände upp dem offentligt. Man räknade ut vad de var värda och kom fram till femtiotusen silverdrakmer. ²⁰ På detta sätt hade ordet genom Herrens kraft framgång och visade sin styrka.”

Jesus beskrivs I NT som den som har makt och auktoritet över onda andar, Satan och demoner. Denna makt går vidare till lärjungarna och kristna i olika traditioner har sett sig som bärare av denna makt.

1.4.1 Kyrkohistorien

Det finns i kyrkohistorien många källor där andeutdrivning återges. T.ex. beskriver Justinus Martyren f. 110 d.165 e.Kr. och Irenaeus f.120 d.202. ha sett hur kristna driver ut demoner i Jesus Kristus namn där inget annat t.ex. besvärjelser och medicin hade verkat. Kyrkofadern Origines som levde på 200-talet beskriver hur människor med hjälp av kristna blev befriade till kropp och själ från demoner. Origines framlade en teori om att det alltid låg en demon bakom människors syndiga handlingar. Vände man om till Herren i dopet lämnade demonen människan. Exorcism behövdes, då alla som föddes in i denna värld bar på en arvssynd, arvssynden från familj och släktingar i generationer ända tillbaka till skapelseberättelsen om Adam och Eva som lurades av ormen i paradiset att äta den förbjudna frukten. Exorcism behövdes då utföras på alla barn.

Exorcismen fortsatte att utvecklas. År 250 e.Kr. tillsattes olika tjänster speciellt i västkyrkan. 252 e. Kr. i Rom fanns det 52 exorcister och exorcism såg man nu inte som Guds gåva till troende för enskild praktik utan för kyrkan, ett uppdrag att utföra. Under 300-talet utvecklades föreställningar om att demoner använder sig utav lögn och att demoner plågas svårt av heliga ting. Man började mer och mer frångå den praxis som beskrivs i Nya Testamentet. Praktiker och föreställningar utvecklades särskilt under senare delen av medeltiden. Ett exempel på det var uppfattningen att en prästs saliv var verksamt mot demoner. Vätskeblandningar var något som användes vid exorcism. En brutal föreställning var uppfattningen att demonerna inte skulle trivas i en människas kropp om kroppen plågades tillräckligt mycket. En exorcism kunde innebära för den som skulle exerceras att kokas i vatten, bo i fängelsehålor som var smutsiga, olika typer av avrättningar i ugn eller brännas på bål. Även åskådare kunde få delta i exorcismen och plåga de som ansågs besatta. (Back, 2007)

Mot slutet av 1400-talet skriver Jakob Sprenger *Malleus Maleficarum*, "Häxhammaren". Budskapet är att människor frivilligt kan överlämna sina liv till djävulen och som en följd av detta bli besatta. Detta ledde till massförföljelse av både kvinnor och män som ansågs vara besatta av djävulen som var häxor eller trollkarlar. Påven Innocent VIII stadfäste 1484 en stadga som syftade till att bekämpa och utrota all form av häxeri. Människor i

mångtusental avrättades under tortyr i cirka två decennier efter detta. Ett exempel på en person som var kritisk mot häxjakten var dominikanermunken John Nider. Han levde på 1300-talet och ansåg att många som trodde sig vara besatta av demoner i själva verket behövde en doktor och var mentalt sjuka.

1614 blev Katolska kyrkans *Rituale Romanum* sammanställd. Dokumentet är en sammanställning av olika kriterier för utövande av olika ritualer och ceremonier inom den Katolska kyrkan med regler om utföranden och funktioner. Stränga kriterier för vem som kan tänkas vara besatt och att stiftsbiskopen måste ge sin tillåtelse för en exorcism.

Runtomkring i Europa var exorcism fortfarande vid denna tid ett folknöje. Med *Rituale Romanum* kom detta att avklinga. (Ahlstrand, 1984, Back, 2007)

Martin Luther (1483-1546) teolog, munk och präst hade uppfattningen att sinnessjuka, pest, feber, vanvett, dövhet och andra olika sorters idioti och sjukdomar orsakades av onda andar. Han bad till Gud om befrielse men var aldrig befallande gentemot onda andar utan uttryckte sitt förakt över dem. (Ahlstrand, 1984)

Exempel på berättelser om exorcism

Nedan följer två exempel på kvinnor som uppfattats vara besatta. Det första exemplet är hämtat ifrån författaren Bisgaards bok *Medieval Spirituality in Scandinavia and Europe: a collection of essays in honor of Tore Nyberg* (2001). Det andra exemplet har det förekommit mycket uppmärksamhet kring i media, litteratur och film framför allt på internet. Exempelen finns med för att illustrera fenomenet exorcism.

En ung kvinna vid namn Christina bodde i närheten av Norrköping andra hälften av 1300-talet. Djävulen hade plågat och besökt henne ända från hennes barndom. Försöken med att bota henne med diverse magiska konster förvärrades hennes tillstånd. Den unga kvinnan såg djävulen ta form i olika djurgestalter så som hästar, vargar, ormar. Det står även att en tolv-årig pojke plågade henne helt utan förbarmande. När Christina gifte sig år 1375 blev attackerna från djävulen mycket värre. Djävulen plågade och slog henne. Han slog henne så hårt så att hon blev förlamad. År 1376 tog Christinas man och vänner med henne till Vadstena under färden ställde djävulen till med olika scener, han ramlade och slog sig så hårt att han grät. Attackerna lugnade ner sig under en kort stund då dom var inne i Linköpings katedral. Men djävulen väntade utanför katedralen. Väl framme i Vadstena utbröt en kamp och detta höll på i flera dagar då han torterade Christina inifrån henne, det

såg ibland ut som om hon var gravid. Djävulen försökte olika knep och trix allt från skrämstaktik till att försöka övertala Christina att gå ut ifrån klostret och följa med honom, djävulen, istället. Efter en lång kamp blev Christina fri och följande dag mådde hon mycket bättre. Väl hemma attackerades hon av djävulen igen och återvände tillbaka till Vadstena vid tillfälle för att bli exorciserad igen men den gången gick det mycket lättare. (Bisgaard L. 2001: s.281f)

Anneliese Michel (f.1952) dog den 1 juli 1976. olyckligt efter ett exorciserande. Exorcismen utfördes av två präster och med biskopens tillåtelse fick de utföra exorcismen. Ingen vet varför hon dog. Det finns dem som menar att det var Guds vilja för att andra skulle komma närmare Gud och andra ser/såg det som mord. Filmen kan upplevas som mycket obehaglig.

I listan nedan följer ett filmklipp från filmen *The exorcism of Emily Rose*. Filmen är baserad på verkliga händelser utifrån Anneliese Michels historia.

<https://www.youtube.com/watch?v=nDdqTTShi9M&list=PL0C79A5CF7926F9C1&index=14>

2. Redovisning

2.1 Katolska kyrkan.

Teologi

K berättar att Katolska kyrkan anser att det finns behov av exorcism. Och varför? Djävulen finns och kyrkan behöver bekämpa honom genom bla korstecken och bibelläsning. K har till intervjun med sig en bok av Ivan Vinkov, *Opsjednutost i egzorcizam* (2004). Författaren blev prästvigd 1998. Han är jesuit och har bedrivit teologiska och filosofiska studier bla i Rom. Han har en magisterexamen och har skrivit avhandlingen som heter *Besatthet och exorcism* (2004), vilken är samma som boken jag hänvisar till ovan, *Opsjednutost i egzorcizam* (2004). Boken tar detaljerat upp och behandlar problem och lösningar i samband med exorcism t.ex. problematik rörande demonens offer och exorcisters utbildning. K utgår i intervjun ifrån boken och sina egna erfarenheter. Boken fungerar som teologisk referenspunkt.

Diagnos

K menar att det inte är lätt att beskriva en demons verkan och uppförande. Ett kännetecken är att den uppträder regelbundet. Först får demonen människan att göra onda gärningar.

Den försöker att ta makt över människans kropp, förnuft och vilja. I boken *Besatthet och exorcism* (2004) beskriver författaren hur exorcisten Gabriele Amorth visar på fem sätt som demonen verkar på: 1. Demonen kan verka genom fysiska plågor. Den kan slå personen, t.ex. kasta upp den i luften. 2. Den kan verka genom sjukdomar, enkla eller svåra. Personen kan uppfatta sig vara på gränsen till besatt, förlora medvetandet, göra saker mot sin vilja eller uttala mycket fula ord som hon egentligen inte vill. 3. Personen är besatt av dåliga tankar (Obsessio) som är svåra att bli av med t.ex. självmordstankar. 4. Personen drabbas av yttre fenomen ofta i bostaden. Det kan handla om knackningar, saker som flyger eller flyttar på sig. Resultatet är ofta att den besatta personen lämnar sitt hem. Det händer enligt författaren till boken *Besatthet och exorcism* (2004) att personen blir så skadad så att den begår självmord. 5. En person blir besatt av djävulen.

Det finns två olika typer av besatthet: den ena är att djävulen tar över en del av människan och den andra att djävulen tagit över människan till hundra procent. Demonen ger sig kroppsligt till känna, detta innebär att en persons personlighet ändras, personens ansikte blir annorlunda och demonen kan prata med olika röster t.ex. med rösten av en hund eller det motsatta könets röst. Ögonen ser ut på annat sätt. Vissa personer säger sig inte minnas att de upplevt något alls.

Enligt författaren och K är den besatte aggressiv, uttalar fula ord, gör sexuella utlåtanden och uppför sig primitivt. Talar vulgärt om religiösa föremål, helgon. Den besatte kan rent fysiskt kasta föremål. Förmågor som man kan se hos den besatte är att demonen kan tala om vilka synder en annan person i rummet har gjort, den besatte kan bli varm som en spis. Kan bli ganska starka men mycket sällan levitation, där den besatte svävar upp i luften. Den besatte har dålig doft, röklignande, talar språk som de aldrig lärt sig tex gamla språk som inte existerar längre. Det förekommer att det blåser från den besatte. K berättar att författaren skriver att det är mycket komplicerat att avgöra om det är frågan om besatthet, arr det är flera element som är inblandade.

Det är inte bra att börja med frågan om personen i fråga är mentalsjuk eller besatt. Besatthet och/eller mentalsjukdom samspelar ofta. Vidare läser och berättar K att det är individuellt. En demon väljer olika sätt att verka och det är en fin gräns mellan besatthet och sjukdom. K beskriver vidare att tecken som man ser kan ibland ha olika betydelse. Man får vara försiktig med att säga att någon är besatt. Idag har man enligt K mer kunskap

om psykologi och parapsykologi. Tidigare hade man inte lika stor kunskap om besatthet och fysiska och psykiska sjukdomar.

K nämner att schizofreni liknar besatthet, det är verkligen nära varandra. Den förste skillnaden är att den besatte tar på allvar rösterna som han hör, den besatte talar i tredje person. Det är inom psykiatrin inte samma sak. En schizofren person upplever sig som två personer, medan den besatte enligt K är medveten om att det är en främmande person i honom. Den schizofrene uppfattar att rösterna är något som tillhör honom och den besatte är i trans, när transen försvinner lever han som normalt. En hysterisk person talar och dansar runt sitt eget JAG eftersom den tappat kontakt med sig själv, här kan medicin hjälpa enligt K. Karaktäristiskt vid psykisk sjukdom menar K är att patienten gör allt för att få uppmärksamhet. Besatthet utesluter JAG. Demonen är emot GUD, medicin hjälper inte. Många psykiatriker tror inte på besatthet. Om exorcism inte ger resultat får man söka upp psykiatrin menar K. Enligt K krävs en exorcist med stor erfarenhet för att kunna avgöra om det handlar om besatthet eller inte.

Ett annat exempel på sjukdom som inte ska förväxlas med besatthet men som liknar det är epilepsi. K läser och berättar att det finns en stor skillnad mellan besatthet och epilepsi. Ett anfall av epilepsi ger en känsla av svaghet i kropp, händer och fötter. Den som får ett epilepsianfall har ingen kontroll, man ramlar eller faller på gatan eller i rummet.

Praxis

K berättar att praxis är att varje stift i den Katolska kyrkan måste ha en utnämnd "känd" exorcist och i varje stift måste en "vanlig" präst få tillstånd av stiftsbiskopen för exorcism. Det sker ett samtal och en bedömning. Det senaste dokumentet om regler för exorcism från 1998-1999 utfärdat av Johannes Paulus den 2:e. I det dokumentet är det nya att man måste med hundra procents säkerhet anse sig veta att det är en demon. Man måste vara säker på att en människa är besatt. Det första dokumentet *Rituale Romanum* från 1614 används fortfarande. Det finns olika synpunkter i dokumentet bla talar man om att kyrkan tror på Gud, Skaparen och att allt som Gud skapat är bra. Men att demonerna sagt nej till Gud. Exorcismen är i kyrkans tjänst. Exorcismen kan bara utföras av präster som fått tillstånd. Det betonas att man enkelt kan skilja mellan andarna. Exorcismen skall göras diskret, inga journalister eller andra personer skall närvara. Exorcism ska inte uppfattas som något

magiskt. I *Rituale Romanum* står hur man skall göra en exorcism. Det finns både små och stora exorcismer.

Omfattning

K menar att vi skall bekämpa djävulen hela tiden, människor är Guds barn, en avbild av Gud. Det gör vi vardagligt genom att t.ex. tänka på hälsan, äta rätt, motionera och ta emot vård om så behövs. K säger att man inte kan säga att det finns speciella grupper eller enskilda människor som är mer känsliga för demoniskt inflytande. Leker man med det som är emot Gud exempelvis ockultism, spådomar, spiritism (som han anser vara väldigt farligt) finns risk. Människan är ansvarig genom sina gärningar. Bibel och bön verkar preventivt. Om något ockuperat kroppen är exorcism den sista utvägen. ”Börjar man dansa med djävulen, tar han tillslut över” säger K. När det gäller omfattningen finns inget svar på denna fråga.

2.2 Svenska Kyrkan

Teologi

S som är präst i Svenska kyrkan säger sig inte veta vilket synsätt Svenska kyrkan, officiellt, har angående exorcism. Det förekommer inte någon undervisning kring dessa frågor under den långa teologiska utbildningen. Vid ett tillfälle i ett själavårdsärende väcktes denna fråga men S var tvungen att söka råd hos andra präster som var öppna för sådan problematik. S känner till en handfull präster som enligt S hänvisar vidare till psykologer.

Grunden till utövandet av exorcism är enligt S Bibeln och Jesu auktoritet. Och aposteln Paulus som talar om ”ondskans makter i himlarymderna.” (Ef. 6:12b) Aposteln Paulus säger att ”den kamp vi har att utkämpa inte är mot kött och blod”. Att onskans makter har intresse av människan och att denna sorts ondska inte kommer från människan. S hänvisar vidare till att Bibeln kallar ”ondskans makt” för demoner. När dessa demoner plågar människor, kan man kalla det för att de är ansatta eller besatta. S tar ett exempel på hur Jesus undervisar (Luk 11:24-26) om denna problematik: Människans inre är som ett hus. Efter en befrielse från demon/demoner är det välstädat och rent därinne i en människas inre men om personen ifråga inte fyller sitt inre med den Helige Ande och skräpar ner igen så kan det utrymmet intas av demoner igen. S menar att det varje dag är viktigt att bjuda in

den Helige Ande i sin vardag, i sin kropp, själ och ande. Kyrkan vet att demoner och Satan är en verklighet genom Jesus.

En människa består enligt S av ande, kropp och själ. S menar att det är viktigt att försöka hitta rätt botemedel för mänskligt lidande på rätt nivå. S tycker att psykologer, läkare och präster borde erkänna varandras kompetenser och arbeta för detta tillsammans. S tycker det är sorgligt att präster får så lite med sig av kunskap om vad som är andligt och vad som är psykiskt, det hade behövts mer professionell utbildning och kunskap om detta bland prästerna. S påpekar att inom Romersk-katolska kyrkan finns det inom varje stift minst en utbildad exorcist.

På frågan om det finns några ingångar för demoner att ta sig in i en människa och göra henne besatt, fysiskt och psykologiskt, säger S att hon inte har några bevis men att S är bekant med präster vars omdöme S litar på som menar det. De har berättat utifrån sina erfarenheter både i tal och skrift. De menar att ett inflytande av demonisk art kan drabba en person om hon fyller sitt hjärta eller hem med nyandliga föremål som exempelvis buddhastatyer, tarotkort, drömfångare eller liknande. Enligt S menar de att förutsättningen för att ett inre helande skall ske, råder prästerna konfidenterna att rensa ut hemma. Precis som det är viktigt att hålla kroppen och själen i trim så verkar det råda stor okunskap bland präster, menar hon, att människan har en andlig dimension inom sig. Undervisningen och utbildningen är mycket liten omkring detta ämne för präster.

Omfattning

S tror inte att Svenska kyrkan tycker sig ha behov av exorcism. Kyrkan verkar menar hon tycka att detta är krävande att ta tag i denna fråga ”som ett ormbö man helst håller sig borta ifrån.” Det saknas erfarenhet vad gäller utförandet av exorcism och om det finns någon speciell ritual. S säger att det är svårt att svara på i hur stor omfattningen exorcism förekommer och S tyckte själv att det är mer intressant med attityden än antalet.

Diagnos

S menar att ”besatthet är ett otroligt allvarligt tillstånd.” Hon hänvisar till författaren Francis Macnutt som skrivit böcker om själavård. Han beskriver bla hur en besatt inte tål

att höra Jesu namn, att rösten förändras och att man uttalar obsceniteter och kan agera våldsamt.

Praxis

S berättar att om någon person kommer och säger sig ha problem med demonisk ansättning så har S ett samtal med vederbörande där man försöker avgöra vilket typ av problem det kan röra sig om och om det finns något som kan uteslutas. Personen får förbön och behöver uppmanas att bli medveten om sig själv. Finns det några områden i människans liv som behöver rensas ut? Det kan vara trauman, oförsonlighet, olösta konflikter och eventuellt om det finns föremål i hemmet som behöver rensas ut och bara detta kan få ett bra resultat. Många personer uppsöker en präst efter att ha letat hjälp på andra håll ganska länge. Ett inre helande kan komma på fråga men en persons livsföring kan i första hand behöva ändras.

2.3 Livets Ord i Uppsala.

Teologi

L tror att det finns behov av befrielse. Inom Livets Ord använder man ordet befrielse inte exorcism. L hänvisar till att inom Katolska kyrkan är exorcism en speciell ceremoni. Under 30 år har Livets Ord funnits och under dessa år har de samlat på sig erfarenheter som utvärderats och utifrån dess utvärderingar lärt sig saker. Det som har med befrielse att göra har ett brett spektrum. Man tror på existensen av demoner och ondska. Satan är enligt Bibeln en verklighet. Man får kunskap om världen genom Bibeln. Det är grunden för utövandet av befrielse. Jesus säger att vi skall lägga händerna på de sjuka och driva ut demoner påpekar L. L hänvisar till Efesierbrevet 6:10–12”, 10Till sist, bli starka i Herren och i hans väldiga kraft. 11Tag på er hela Guds vapenrustning, så att ni kan stå emot djävulens listiga angrepp. 12Ty vi strider inte mot kött och blod utan mot furstar och väldigheter och världshärskare här i mörkret, mot onskans andemakter i himlarna.”

Det är skillnad på en psykologisk beskrivning och en beskrivning av demoner menar L.

Demoner verkar på olika sätt. Det kan verka lindrigt i en ”anda”. Ett exempel på det är att om man vuxit upp i en familj med våld för man detta vidare. En massmördare kan säga att det var något som ”drev den” till att utföra mordet: ”Jag vet inte vad som kom över mig.”

Men det innebär inte nödvändigtvis att det verkligen handlar om demoner. En del människor behöver det arbetas mer med, en del sitter fast i något som behöver brytas och en del kan ”ramla” bort efter att personen har tagit emot Jesus. L betonar att när man tagit emot Jesus är det en befrielse.

På frågan om det finns några ingångar, fysiologiska och psykologiska, för demoner att ta sig in i en människa och göra henne besatt och på vilka grunder svarar L att det kan handla om olika miljöer. Köttets gärningar, kiv, vrede, manipulation behöver inte vara fråga om besättelse. L hänvisar till Judas i Bibeln att han först ingavs tankar, sedan for Satan in i honom. Att bli besatt är en process. Det kan bero på att man tycker om frestelserna. Det kan ta olika lång tid innan en besatthet kommer till stånd i en människas liv, det behöver inte bli någon form av besatthet heller. Om en person hänger sig till njutning kan man fastna, bli mer och mer intagen och blir gradvis mer ansatt. Det finns möjlighet till att sätta stopp för detta i tid menar L men man måste kunna se det som är fel, vilja bryta med det och bekänna sina synder.

Omfattning

L berättar att man inom Livets Ord menar att det ibland finns behov av befrielse. Jag frågade varför? Därför att helgelsen inte alltid biter. Helgelsen handlar om att undvika det Gud tycker är fel. Det handlar om att bekänna sina synder, det kyrkan kallar bikt, säger L. Exempel där det syns att det kan handla om demoniskt inflytande är grova brott som mord och pedofili. På en del brottslingar märks det och på andra inte. I vissa fall kan det behövas både andlig och psykologisk hjälp. Det är upp till individen att se det som ett problem och det syns inte alltid utanpå.

L menar att det är omöjligt att säga i hur stor omfattning som befrielse förekommer. För 15-20 år sedan höll Livets Ord på mycket med befrielse. Pastorerna var konstant ”hesa” men lärde sig efterhand att spara rösterna. En person måste tro på befrielsen om den ska fungera och en befrielse sker aldrig emot en människas vilja, säger L. Innan en befrielse kan man inte ändra sin livsstil men efter befrielsen kan det finnas vanor som personen behöver göra sig av med t.ex. olika typer av attityder. Självmökan är ett exempel. Detta handlar enligt L om helgelsen.

Diagnos

L menar att egentligen lider hela världen av demoniskt betryck, Bibeln säger ”Världen är fast i den ondes våld.” Det är inte lätt att se skillnad. Man får lita på andens gåva som urskiljer andarna och L menar att alla kristna borde sträva efter detta. Livets Ord har omvändelseretreater där man samtalar i grupper. Medhjälpare och cellgruppsledare finns till under dagen. Det finns psykiska sjukdomar som man helt ska undvika att be för, enligt L, inte gå in i en befrielsesituation. Exempel på psykiska sjukdomar är schizofreni och mano-depressivitet. Psykiskt sjuka personer kan lätt falla in i rollspel. L menar att man kan be för folk lugnt och stilla, Gud gör det han gör. De spektakulära formerna av befrielsebön blir mer och mer sällsynta i Livets Ord. De som deltar i en befrielse är beroende av den Helige Andes vägledning och inte vad en demon säger vad han heter. En kristen behöver inte vara rädd för demoner därför att Jesus är Herren, säger L. Livets Ord har inga egentliga kriterier för hur en befrielse skall utövas.

Praxis

Det varierar hur en befrielse går till, ibland är det mer lugnt och ibland mer våldsamt från demonernas sida, enligt L.

Det behöver inte bli en ritual av en befrielse. Man måste tro på ordet, Guds ord Jes. 55:11, ”så skall det vara med ordet som går ut från min mun. Förgäves skall det inte vända tillbaka till mig utan att ha verkat vad jag vill, och utfört det vartill jag har sänt ut det.” L säger att det inte handlar om den egnas bedjande kraft, utan att det är Jesus som verkar. Förbönen kan ske enskilt eller i grupper. Allt är relaterat till församlingen, alla är med i en bönegrupp, meningen är att det sker inom den andliga gemenskapen. Ingen skall känna sig ensam och alla blir uppföljda. Det viktigaste är att folk lär känna Jesus, tror på befrielsen genom Jesus, att vilja leva med Jesus. L poängterar att detta inte är något magiskt som ”delas ut”. Det finns olika behov av hjälp till ande, själ och kropp. L berättar att man råder personen efter befrielsen att följa Jesus! Läs Bibeln, be och då kan man inte leva som innan befrielsen, säger L.

3. Analys

När jag nedan i analysen använder uttrycken ”Svenska kyrkan”, ”Katolska kyrkan” och ”Livets Ord” uttalar jag mig inte generellt om dessa kyrkor utan analysen sker inom ramen för vad denna uppsats ger och det mycket begränsade antal intervjuer som jag har gjort.

Det finns tydliga likheter och skillnader mellan de tre informanterna vad gäller teologi, omfattning, diagnos och praxis. Representanten för Svenska kyrkan vet inte vilket synsätt kyrkan har på exorcism och menar att frågan om demoner är något man undviker. Inom Katolska kyrkan och Livets Ord däremot bejakar man onskans och demoners existens med hänvisning till Bibeln och Jesus demonutdrivningar. I Katolska kyrkan hänvisar man också till kyrkans tradition och praxis. I Livets Ords talar man om befrielse och inte om exorcism för att avgränsa sig i förhållande till Katolska Kyrkans rituella praxis.

I Katolska kyrkan har man en utarbetad teologi om demoner och exorcism. Man bejakar i enlighet med kyrkans tradition demoners existens och möjligheten att driva ut dem. Särskilt utvalda präster får utbildning i exorcism. Det kan handla om olika saker t.ex. att driva ut demoner och Satan från bostäder. I Livets Ord har olika praxis och erfarenheter utvecklats i takt med att församlingen varit verksam. Ingen särskild utbildning tycks finnas där. I Svenska kyrkan finns inte någon utbildning i ämnet. Informanten från Svenska kyrkan har i förekommande fall vänt sig till andra präster.

Både Katolska kyrkan och Livets Ord har metoder för att diagnostisera besatthet vilket inte är fallet i Svenska kyrkan.

Inom Livets Ord och Katolska kyrkan menar man att det finns behov av exorcism respektive befrielse. Informanten från Svenska kyrkan uppfattar inte att man bejakar ett sådant behov i Svenska kyrkan. Detta är en skillnad.

Stora skillnader råder mellan kyrkorna vad gäller praxis. Inom Katolska kyrkan skall det i varje stift finnas en utnämnd exorcist och exorcismen anses stå i kyrkans tjänst.

Exorcismen kan bara utföras av präster som fått tillstånd och det råder diskretion när en exorcism skall utföras och det skall inte uppfattas som magi enligt informanten. Katolska kyrkan har detaljerade regler fastställda för hur allt inom detta ämne och område gå till. I Livets Ord är praxis relaterat till församlingen och dess gemenskap. Befrielsen kan ske

enskilt eller i grupp. Alla församlingsmedlemmar är med i en bönegrupp och man menar att det är Jesus som befriar genom förbönen. Här finns en likhet med Katolska kyrkan i att man inte ser befrielsen som magi, Representanten för Svenska kyrkan ger en person som säger sig ha problem av demonisk karaktär förbön och vägledning om personens livssituation.

4. Resultat

Utifrån mina intervjuer kan jag se likheter och skillnader mellan de tre kyrkorna. Den största likheten är att i Romersk- katolska kyrkan och Livets Ord bejakar man tydligt demoners realitet. En stor skillnad mellan Livets Ord och Katolska kyrkan är att i Katolska kyrkan finns en reglerad praxis i den kyrkliga traditionen medan i Livets Ord utövandet ligger på den enskilda församlingen. Intervjun med L visar att praxis har förändrats och utvecklats med tiden. Jag har inte genom mina intervjuer fått kunskap om omfattningen av exorcism inom Livets Ord, Katolska kyrkan och Svenska kyrkan. För att få veta mer om hur man inom kyrkorna i dag i Sverige ställer sig till exorcism skulle en större studie krävas och metoden kompletteras med dokument- och textstudier. En sådan studie skulle vara intressant mot bakgrund av det pluralistiska religiösa landskap som i dag präglar Sverige.

5. Referens/litteraturlista

Ahlstrand, Kajsa. (1984). Exorcism i Svenska kyrkan i *KISA-rapport nr11*.

Uppsala: KISA

Back, Daniel. (2007 el 2008). Uppsats: *Exorcism-ett fenomenologiskt studium av två praktiker för demonutdrivning*. Örebro: Örebro Missionsskola eller Örebro Teologiska Högskola.

Bisgaard, L. m.fl. (2001). *Medieval Spirituality in Scandinavia and Europe: a collection of essays in honor of Tore Nyberg*. Odense: Odense University Press.

Johnson, Doretta och Henderson, Jim (1996). *Ondskans hus*. Malmö: Richters Förlag Malmö.

Levack, Brian P. (2013). *The devil within: possession and exorcism in the Christian West*. New Haven: Yale University Press.

Nilzon, Kjell. (1990). Sjukdom och onda andar i *Serie: Perspektiv; 6*. Angered

Svenska folkbibeln 98. (1999). Haninge: XP Media.

Philpott, Kent (1974). *Demonologi och ockultism: i historisk, psykologisk och kristen belysning*. Örebro: Libris

Prince, Derek. (1976). *Demonologi*. USA: Fort Lauderdale, Florida, USA.

Intervju med K: Katolska kyrkan 2014-04-01

Intervju med S: Svenska kyrkan in kom med svar via mail 2014-04-27

Intervju med L: Livets Ord 2014-04-15

6. Bilaga 1

Teologi

Vilket synsätt har ni på exorcism inom kyrkan?

Vad är grunden till utövandet av exorcism?

Hur kan kyrkan vara säker på att demoner och Satan är en verklighet? På vilka grunder?

Finns det några ingångar (fysiska/psykologiska?) för demoner att ta sig in i en människa och göra henne besatt? Om så är, på vilka grunder har ni några bevis? Det viktiga här är att det är informantens syn/attityd som framkommer. Kanske räcker det med att fråga vad man har för grund för att det går till på ett visst sätt när demoner tar sig in i en människa.

Omfattning

Tycker kyrkan att det finns behov av exorcism, och varför?

Är det några speciella grupper eller enskilda av människor som är mer känsliga för demoniskt inflytande?

I hur stor omfattning (på ett ungefär) används exorcism per år i (respektive kyrka)? Kanske svårt att svara på – här kan du vara ganska ospecifik tror jag. Det intressanta här är mer attityden än antalet.

Diagnos

Hur/ vem avgör kyrkan om någon är besatt eller under demoniskt betryck? Vad är skillnaden mellan besatthet och demoniskt betryck?

Vad är skillnaden på en besatt människa och psykisk sjukdom?

Vad har ni för kriterier att exorcism skall utövas?

Praxis

Hur sker ett utförande av exorcism? Finns det någon speciell ritual?

Hur följer ni upp ”klienten” efter befrielsen?

Hur råder ni personen att leva efter befrielsen?

Kan hon/han leva som vanligt eller ”måste” ändra sin livsföring?